

NÉMET TAMÁS

A pályaválasztás és pályaeorientáció vizsgálata egy empirikus kutatás során**Study of carrier and job choice and orientation through an empirical research****Absztrakt**

Jelen tanulmány célja a pályaválasztás és pályaeorientáció vizsgálata egy empirikus kutatás során. Arra a kérdésre keresem a választ, hogy milyen tényezők befolyásolják, formálják az egyén felnőttkori szakmáját, melyek azok a szempontok, amelyek fontosak ebben a döntésben. Célja továbbá kideríteni, egy rövid elméleti áttekintés után, hogy hogyan alakulnak az egyéni pályáívek abban a tekintetben, hogy sikerül-e olyan szakmát választani, amely életre szól, ahonnan visszavonulhatunk.

Abstract

The aim of this essay is to study the phenomena of carrier and job choice and the orientation toward a specific carrier via an empirical research. I seek for the answer that what kind of factors influence and shape the future job of an individual, which aspects are important in this decision making process. Another aim of this essay is, after a brief theoretical overview, find out how the individual carriers formed by time in the context of life-long job chosen in order to be retired from that certain position.

BEVEZETÉS

Tanulmányom témájául a pályaválasztást, ezen belül a pályaeorientációt választottam. Korábban is foglalkoztatott, hogy vajon miért azt a pályát választottam, választjuk, amelyet felnőttként művelünk? Milyen tényezők és hogyan hatnak arra az eleinte nem feltétlenül tudatos, ám később egyre inkább azzá váló folyamatra? Milyen szempontokat tartunk fontosnak életünk – párválasztás mellett talán – legfontosabb döntésénél? Anyagi megbecsülés, hivatástudat, kalandvágy, gyermekkor álmok?

Megítélésem szerint ez egy olyan, kis túlzással, misztériuma a felnőtté válásnak, amelynek súlyát talán fel sem fogjuk, amikor középiskolát választunk, választanak szüleink, vagy már eleve 8 illetve 12 évfolyamos gimnáziumba íratják a gyermeküket. Sok esetben

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

szülői döntés ez, ám egyes társadalmakban a fiatal is bevonásra kerülhet annak érdekében, hogy minél jobban figyelembe vegyék egyéni kívánságát, elképzeléseit, vágyait életét illetően.

Témaválasztásomat indokolta továbbá az, hogy időről időre felmerül a társadalmi közbeszédben a pályaválasztás, a pályaaorientáció, különösen annak tükrében, hogy az elmúlt években jelentékeny módon átalakult a köznevelési rendszer egy része, úgy strukturális formáját tekintve, mind tartalmi témáját tekintve, hogy fontosnak tartom a téma időszerű vizsgálatát. Habár kérdőívem kitöltői csak indirekt módon tapasztalhatták ezeket a változásokat – szülőként –, azonban a világról alkotott képüket bizonyosan befolyásolták, árnyalták ezek a változások: bizonyosan felidéződött bennük az akár több évtizeddel ezelőtti szituáció, saját gyermekkoruk, hogyan született meg akkor az a döntés, amely azt eredményezte, hogy jelenlegi szakmájukban alkotnak, vagy esetleg már azóta egy másik pályán dolgoznak, kisebb-nagyobb vargabetűket leírva életük során.

ELMÉLETI ÁTTEKINTÉS

Az egyén életútjának nagyon sajátos szakasza a pályaválasztás, amely sok feszültséggel és ellentmondásokkal telt időszak, melyben az egyéni és társadalmi tényezőknek egyaránt jelentősége van. Ezek között szerepelnek az egyén személyiségjegyei, a családi háttere, az iskola, a pályaismeret, a közösség, a közgondolkodás által közvetített munkaerőpiaci elvárások és a társadalom struktúrája. A pályaválasztással már elkezdődik a társadalom ifjú tagjának életútjának kijelölése, és bár ez a döntés nem minden esetben jelent visszavonhatatlant, de szignifikánsan befolyásolja az elkövetkező (iskola)éveket.

„Mi leszel, ha nagy leszel?” halljuk gyerekkorunkban számos alkalommal ezt a kérdést szüleinktől, nagyszüleinktől, rokonoktól és ismerősektől – s felnőttként is sokszor feltesszük a velünk kapcsolatba kerülő kisgyermekeknek, felidézve talán saját életünk, ezen szakaszát, s esetleg elmerengve saját korábbi válaszainkon. Óvodáskorban a fiúk jellemzően maszkulin szakmákat választanak, mint például úrhajós, katona, rendőr, míg a lányok inkább a feminin jellegekkel bíró munkákat választják: tanár, óvónő, színésznő.

Az általános iskolába kerülve a gyermekek megismerkednek a tanulással, személyiségük fejlődik, csiszolódik. Felső tagozatban jutnak olyan fejlődés-leléktani állomásra, hogy többé-kevésbé reális képet tudjanak alkotni arról, hogy milyen munkát szeretnének felnőttként végezni. A pályaválasztásban kétségkívül részt vesznek a szülők, akik egyéni elképzeléseik mentén terelgetik gyermekük vágyait az általa kívánt irányba, vagy konkrétan irányt mutatnak és kiválasztják gyermeküknek a – szerintük – megfelelő középiskolát – egyéni habitustól és szocializációtól függően.

A pályaválasztással számos külföldi és hazai kutató foglalkozik, komoly feldolgozható szakirodalom áll rendelkezésre ezeknek az alkotóknak a tollából. Tekintettel e tanulmány terjedelmére és céljára csupán néhány kutató egyes eredményeinek feldolgozására törekedtem, úgy mint Szilágyi Klára, Hatvani, Andrea, Taskó, Tünde, Dr. Papula Lászlóné, Szelei Ildikó, Donald E Super. Tanulmányom az egyfelől saját empirikus kutatásomra tá-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

maszkodik, mint primer forrás, másfelől a fenti szerzők munkásságára, mint szekunder forrás.

A pályaválasztási elméletek egyik csoportját a kutatók a statikus felfogás körébe sorolják, mely szerint a pályaválasztás egyszeri döntés, mint a pályaválasztó és a pálya statikus kölcsönhatását vizsgálják. A kutatók egy másik csoportja ezt a döntést egy folyamatként szemlélik, a pályaválasztást dinamikusnak választásnak tekintik, melyben kiemelt szerepet kapnak az belső tényezők (az egyén személyisége, szükségletei), illetve a külső tényezők (munka társadalmi megítélése, munkaerő piaci helyzet). (Dr. Papula 2013)

Szilágyi Klára a pályaválasztási elméleteket öt csoportra bontja:

1. Pályaalkalmasságot figyelembevevő megközelítés, amely szerint a pályaválasztás lehetőség arra, hogy az egyén a személyiségjegyei és szakmai követelmények alapján döntsön a későbbi szakmájáról.
2. Az egyén személyiségének változására épülő elméletek, amelyeknél a hangsúly a pályaválasztó értékein, motivációján, igényein és érdekein nyugszik.
3. A döntés, mint központi elemet szemlélő elméletek, amelyeknél a kutatás magára a döntésre fókuszál. Fontos területe ennek az elmélet-csoportnak a személyiség egyéni életrajzi feltételei és a társadalmi tényezők, mint prekursorok a döntés során.
4. A fejlődésre összpontosító elméletek, melyek az életpálya időbeni tagolásán, és a döntések horizontális kiterjedésén alapulnak annak a tükrében, hogy a személyiségjegyek és a külső környezet milyen összhangban és kölcsönhatásban vannak egymással.
5. Szociokulturális meghatározottságot vizsgáló elméletek, melyek egyfelől az egyén tevékeny oldalából indulnak ki, másfelől az életpálya különböző állomásait vizsgálja annak a tükrében, hogy a különböző betöltött pozíciók (objektív életpálya) és ezen pozíciók változásának megtapasztalása (szubjektív életpálya) hogyan hatnak egymásra. (Szilágyi 2005, Dr. Papula 2013)

Amennyiben a teljes életpályát tekintjük vizsgálódási alapnak és ehhez képest tekintünk a pályaválasztásra, és az életben megélt szakaszokat, akkor a legszemléletesebb leírást Donal E. Super 1980-ban publikált szívárvány modellje adja a legjobb képet.

Super az életpályát a következő szakaszokra osztja:

1. szakasz 14 éves korig: növekedés;
2. szakasz 15-24 éves életkor: felfedezés, keresés;
3. szakasz 25-44 éves életkor: megállapodás, felépítés;
4. szakasz 45-64 éves életkor: fenntartás;
5. szakasz 65 és kor felett: hanyatlás, elköszönés.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

1. ábra Super szivárvány modellje

(forrás: http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/tanszemfejl/super_szivrvnymodellje.html letöltés: 2015.01.17.)

Az életpályán a korszakok mellett Super megkülönbözteti azokat a különböző társadalmi, családi szerepeket, melyeket életünk során betöltünk: gyerek, tanuló, szabadidős tevékenység, polgár, dolgozó, házastárs, háztartás fenntartó, szülő, nyugdíjas.

Az első szakaszt (növekedés) Super felosztja az első 3 évre, mint a szeretet, érzelmi biztonság és bizalom időszakára, amelynek meghatározó tényező a gyermek édesanyjával való kapcsolata. Megkülönbözteti továbbá a fantázia idejét (4-10 éves korig), melyben a játék a fő forrása a szükségletek kielégítésének: mivel és hogyan játszik a gyermek, milyen szerepeket játszik el a gyermek. Megtalálható ezek mellett az érlelődés időszaka (11-12 éves kor), amikor az intenzív kíváncsiság határozza meg a gyermek tetteit és a képességek ideje (13-14 éves kor), amikor a kibontakozó képességek egyre nagyobb szerepet kapnak az egyén életében, amikor kialakul az a kép, hogy miben érzi magát jónak, meghozta – meghozták helyette – élete első fontos döntéseit.

A felfedezés időszakában (15-24 éves életkor) első szelete a puhatólás ideje (15-17 éves kor), amikor az egyén képességeinek, érdeklődésének kipróbálásának időszaka (szakkörök, tanfolyamok, sport). Ez után megkülönbözteti Super az átállás, átmenet idejét (18-21 éves életkor), mely során kialakulnak a markáns választások, úgy a tanulásban (képzésben), mint a munkában, az egyén a tanulás felől a munka világa felé orientálódik. A kipróbálás ideje alatt (22-24 éves kor) alatt az egyén megtudja van-e elég teherbírása arra,

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

hogy a választott szakmát, pályát művelje, személyiségfejlődése eljut oda, hogy reálisan fel tudja mérni, hogy ez a szociális szerep illik-e hozzá.

A megállapodás korát (3. szakasz, 25-44 éves életkorig) Super a kísérlet (25-30 éves kor) és a stabilizáció (31-44 éves kor) idejére osztja fel. Előbbiben a már kiforrott egyén keresi a számára alkalmas munkahelyet és munkamódot, amely leginkább megfelel elképzeléseinek, igényeinek. Utóbbi során kirajzolódik a szakmai életpályája, megkezdí kreatív éveit, megállapodik a biztos munkahelyen. Az egyén ebben a korban alapít családot, válik szülővé, amely egy addig ismeretlen merőben új szerepet(eket) (házastárs, háztartás fenntartó, szülő) jelent számára.

Super szerint a fenntartás időszakában (45-64 éves életkor) között az egyén célja a munkahelyén és a magánéletében a biztonságra való törekvés, jellemző, hogy a karrierje csúcsát elérte. Állapota konszolidálódott, markáns változások nem jellemzők ekkorra.

65 éves kor felett (elköszönés időszaka) az aktív, munkás életpálya jellemzően lezárul, ennek első szelete a lelassulás kora (65-70 évesen): az egyén csökkenti aktivitása, általában ez a nyugdíjba vonulás időszaka is. Super szerint új szerepként léphet az életbe a nagyszülőség, és az ezzel járó „kötelezettségek”, melyek inkább lazábbak, mint a szülőség. 71 éves kor felett már a visszavonulás korát említi Super, ahol az egyén teljesen visszavonul a szakmai élettől, életét lezárja, számot vet önmagával. (Murányi 2012, Dr. Papula 2013)

A KUTATÁS LEÍRÁSA

Az általam végzett kutatás célja az volt, hogy egy nem reprezentatív mintán keresztül megvizsgáljam, hogy a válaszadókat milyen tényezők befolyásolták a pályaválasztás során, milyen elvárásokat támasztottak pályájuk elején, illetve hogyan látják az eddigi életpályájukat, hogyan változott esetlegesen a szemléletmódjuk és értékelésük az elmúlt évek során.

Kutatásom technikai kivitelezésére a Google űrlap szolgáltatását vettem igénybe. A kérdőívben 14 kérdés szerepelt két csoportra bontva. Az első kérdéscsoport 7 kérdést tartalmazott, amely a válaszadó jelenlegi élethelyzetére, életkörülményeire koncentrált, míg a második kérdéscsoport a pályaválasztás kérdéseire, a pályaorientációra vonatkozott.

A kitöltés anonim volt, a megadott válaszokból a kitöltő személye nem volt visszakövethető. Az űrlapot egyfelől az ismerőseim, kollégáim részére küldtem meg e-mail-en keresztül, továbbá a legnagyobb közösségi oldalon elérhető profilomon is megjelentettem, mint nyilvános bejegyzést. Ami nyomon követhető volt utóbbi terjesztési módból, az az, hogy ezt a bejegyzést és ezzel együtt a kérdőív hiperlinkjét 8 ismerősöm osztotta meg. A bejegyzést 2014. október 10-én tettem elérhetővé, az első válaszok is ezen a napon érkeztek be, míg a kérdőívet 2014. november 04-én zártam le, és tettem a közösségi oldalon a bejegyzést elérhetetlenné. Ebben az időszakban összesen 83 értékelhető válaszadás érkezett (mindösszesen 85 kitöltés történt, ám két válaszadó hiányosan töltötte ki a válaszokat).

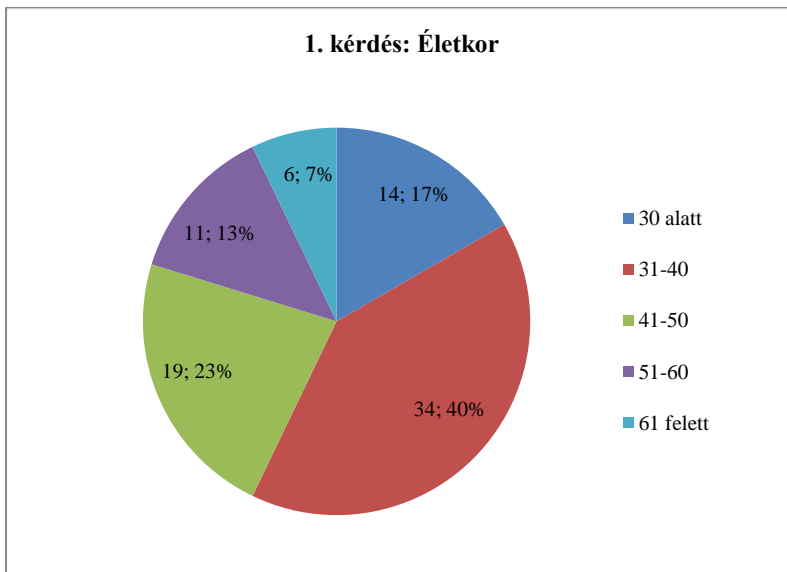
A KUTATÁS HIPOTÉZISEI

A fentiek alapján a kutatásomhoz az alábbi hipotéziseket állítottam fel:

1. A pályaválasztást elsősorban a szülői, családi háttér befolyásolja és alakítja. (H1)
2. A pályaválasztás alapvetően a középiskolás korban dől, akkor alapozódik meg az egyén hosszú távú orientációja. (H2)
3. A pályaválasztás során az egyik legfőbb motivációs tényező a társadalmi megbecsülés és hasznosság, mint magasztos eszme, illetve a későbbi biztos megélhetés. (H3)
4. Az egyén célja egy olyan hivatást választani, amely élethosszig kitart, és onnan tud nyugdíjba, nyugállományba vonulni. (H4)

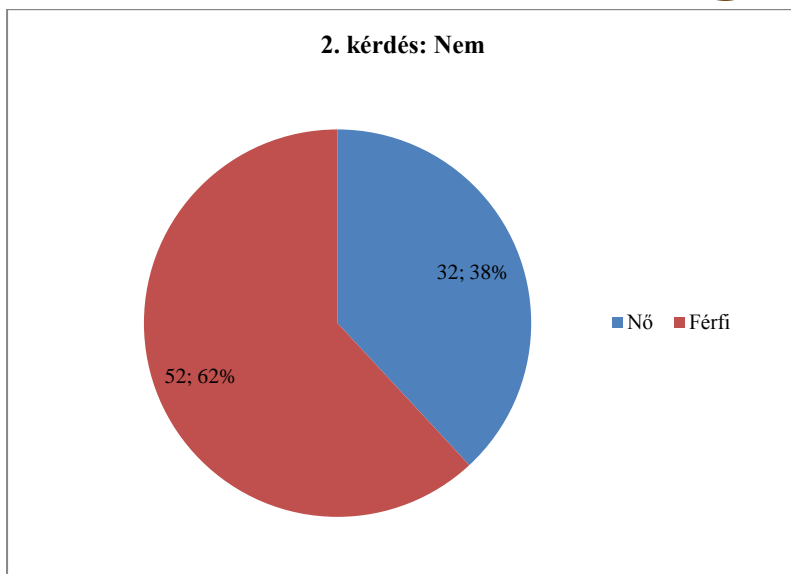
A KUTATÁS ISMERTETÉSE

Az első kérdés a válaszadó életkorára vonatkozott. Amint a 2. sz. ábrán látható, a válaszadók többsége a 31-40 éves korosztályból került ki.

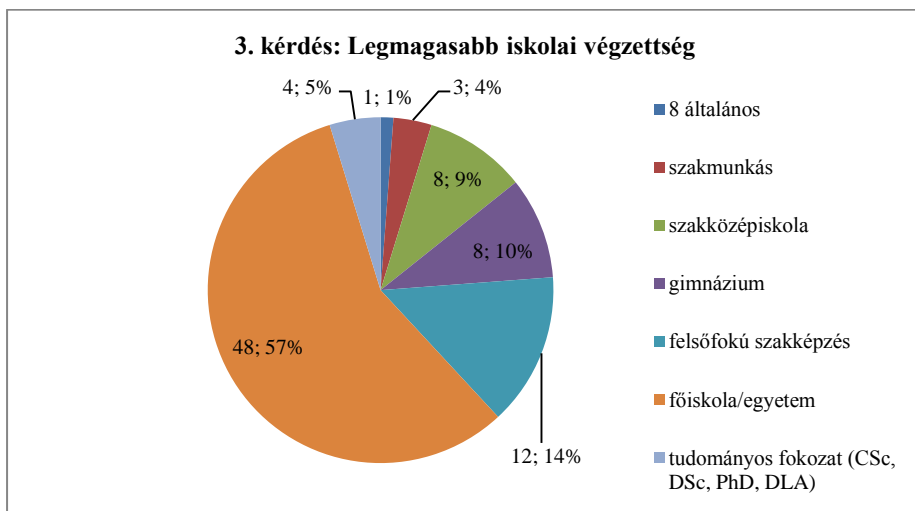
2. ábra A kérdőív 1. kérdésére adott válaszok (saját szerkesztés)

A második kérdés a kitöltő nemére vonatkozott. Ahogyan az a 3. sz. ábrán látható, a válaszadók többsége férfi volt.

3. ábra A kérdőív 2. kérdésére adott válaszok (saját szerkesztés)

A 3. kérdés a válaszadó legmagasabb iskolai végzettségére vonatkozott. Ahogyan az a 4. sz. ábrán látható, többségében felsőfokú (főiskola, egyetem) végzettségűek töltötték ki, de számottevő a felsőfokú szakképzésük is.

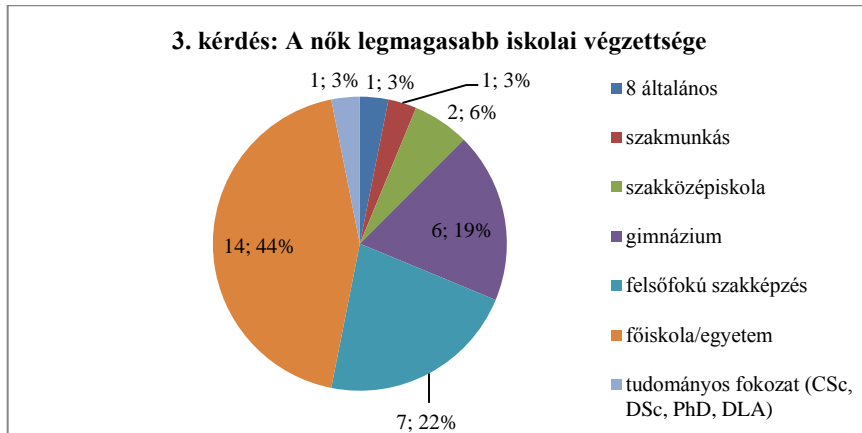

4. ábra A kérdőív 3. kérdésére adott válaszok (saját szerkesztés)

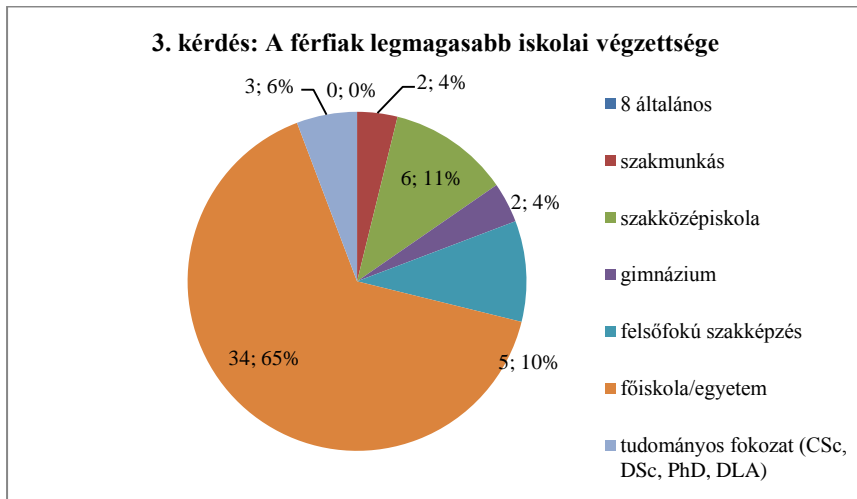
HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

A 3. kérdés válaszainak kiértékelése során különböztettem neme szerint is az eredményeket, ekkor azt állapítottam meg, hogy a válaszadó nők 44%-a, míg a férfiak 65%-a volt diplomás, azonban a nők körében nagyobb a felsőfokú szakképztségűek és a gimnáziumi végzettségűek aránya.

5. ábra A kérdőív 3. kérdésére adott válaszok, nők (saját szerkesztés)

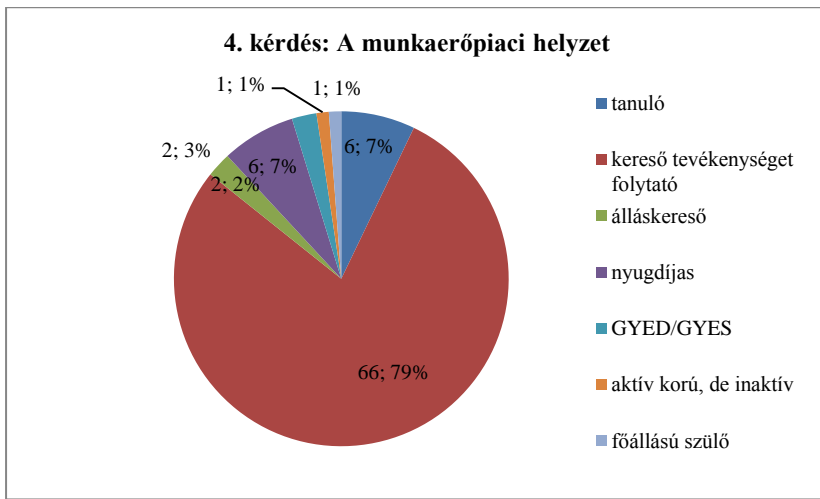

6. ábra A kérdőív 3. kérdésére adott válaszok, férfiak (saját szerkesztés)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

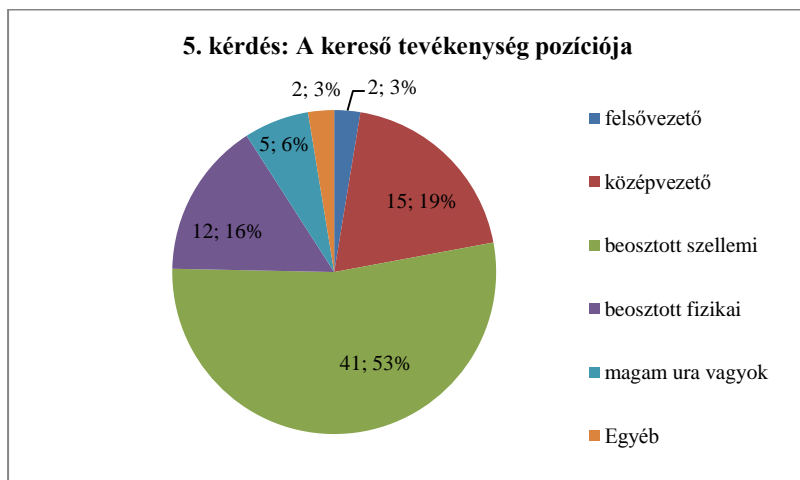
2015. VIII. évfolyam 1. szám

A negyedik kérdés a kitöltők munkaerőpiaci helyzetére kérdezett rá. Amint az az ötödik ábrán látható, a válaszadók túlnyomórészt aktív keresőtevékenységet folytatott.

7. ábra A kérdőív 4. kérdésére adott válaszok (saját szerkesztés)

Az 5. kérdés a keresőtevékenység szerepére volt kíváncsi, hogy a kitöltő milyen pozícióban dolgozik. A kitöltők döntő többsége beosztottként dolgozik (53% szellemi, 16% fizikai), míg 22%-uk vezetői pozícióban.

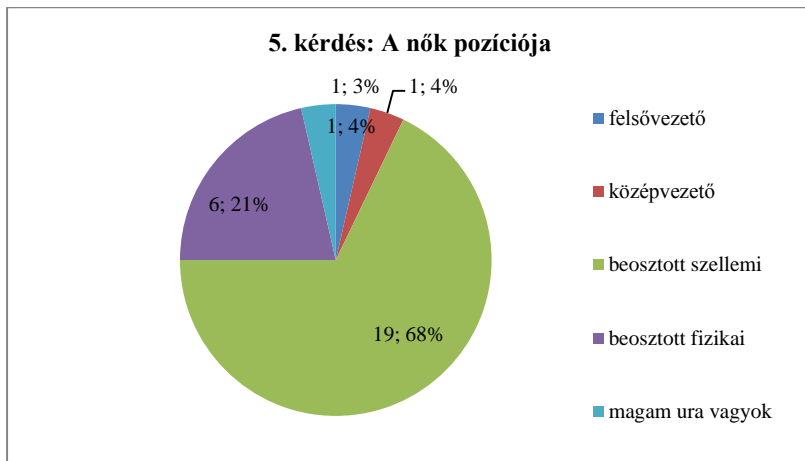

8. ábra A kérdőív 5. kérdésére adott válaszok (saját szerkesztés)

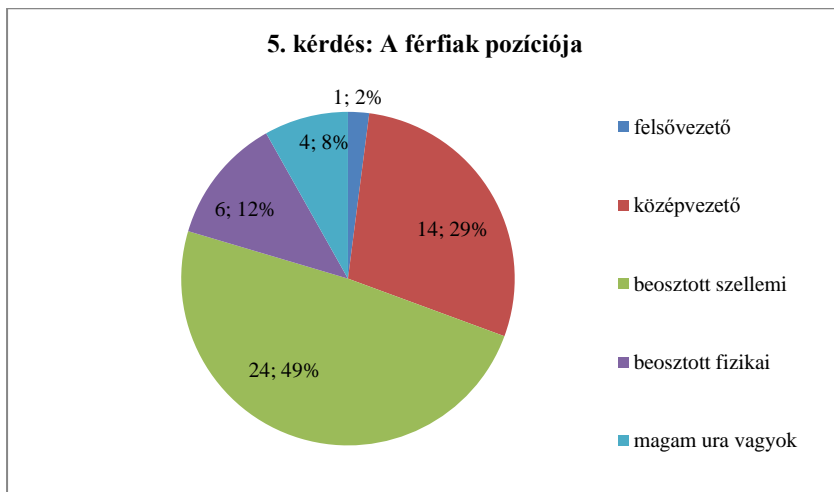
HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

Figyelemre méltó eredményeket mutat, a következő két ábrán, ahol az látható, hogy a nemek között hogyan oszlik meg a vezető és beosztott pozíció. Szembeötlő a különbség, hogy míg a női válaszadók csupán 8%-a (2 kitöltő), addig a férfiak 31%-a (15 kitöltő) vallotta, hogy vezetői pozícióban dolgozik.

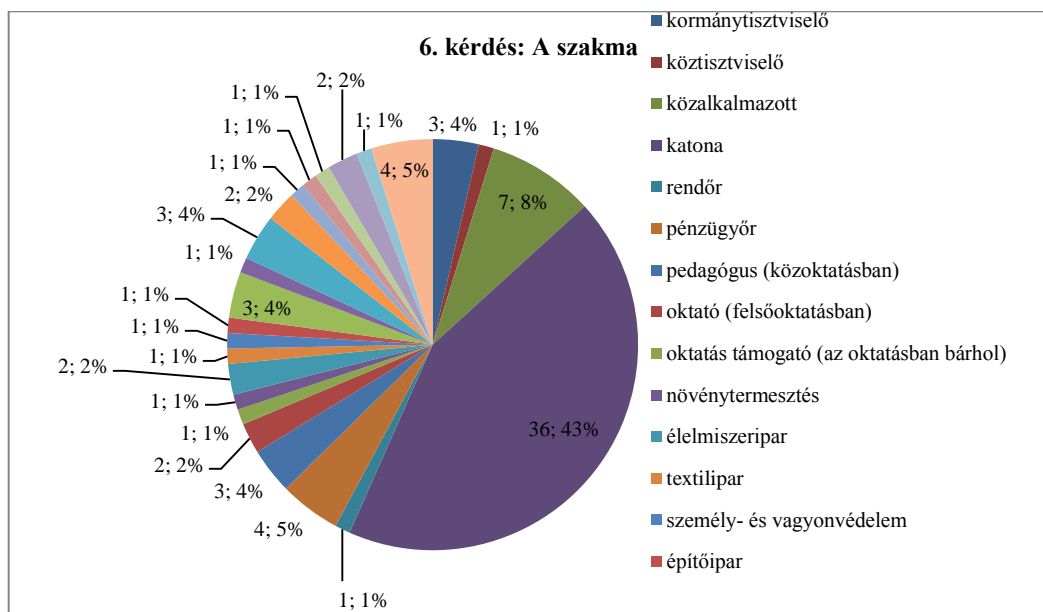
9. ábra A kérdőív 5. kérdésére adott válaszok, nők (saját szerkesztés)

10. ábra A kérdőív 5. kérdésére adott válaszok, férfiak (saját szerkesztés)

A 6. kérdés volt az kidolgozás és technikai kivitelezés szempontjából az egyik legbonyolultabb, mivel a kitöltő szakmájára vonatkozott. Tekintettel arra, hogy a kitöltők köre nem volt

korlátozott, majdnem minden szakmára számítani lehetett, azonban a feldolgozás szempontjából lehetőleg irányítani kellett a válaszadást, és bár 39 féle lehetőség közül lehetett választani, a válaszadók csupán 23+1 („Egyéb”) félélt jelöltek meg. Az „Egyéb” válaszban még további 3 újabb szakmát adtak meg, melyek az eredeti kérdésfeltevésben nem szerepeltek. Azok, amelyeket nem jelöltek, nem szerepelnek az ábrán. A legtöbb válaszadó katona volt (36 fő), rendre következett a közalkalmazott (7 fő), pénzügyőr (4 fő), míg három-három jelöltek meg 4 különféle szakmát, ketten-ketten szintén 4 különféle szakmát, illetve 12 különféle szakmát jelölt meg 1-1 fő.

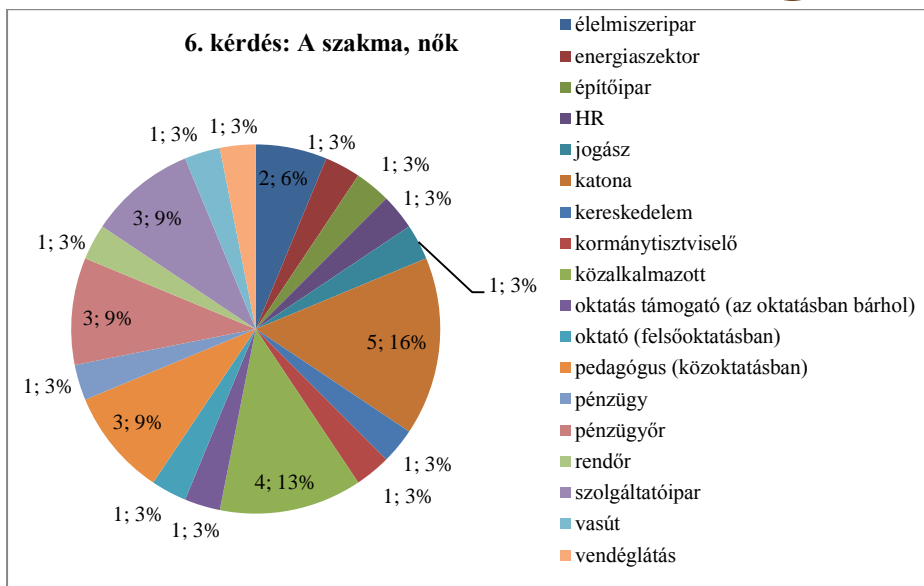

11. ábra A kérdőív 6. kérdésére adott válaszok (saját szerkesztés)

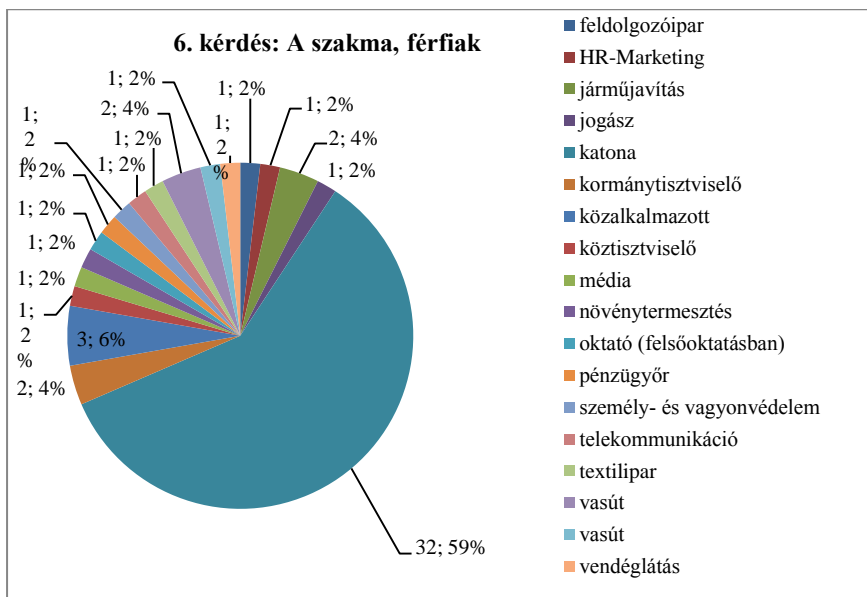
Amennyiben nemek szerinti bontásban vizsgáljuk a 6. kérdést válaszadást, azt láthatjuk, hogy a nőknél nem látható olyan szakma, amely a válaszadók között domináns (a legtöbbet jelölt válasz aránya 16%) lenne, míg a férfiaknál, az látszik a megkérdezettek 59%-a katona.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

12. ábra A kérdőív 6. kérdésére adott válaszok, nők (saját szerkesztés)

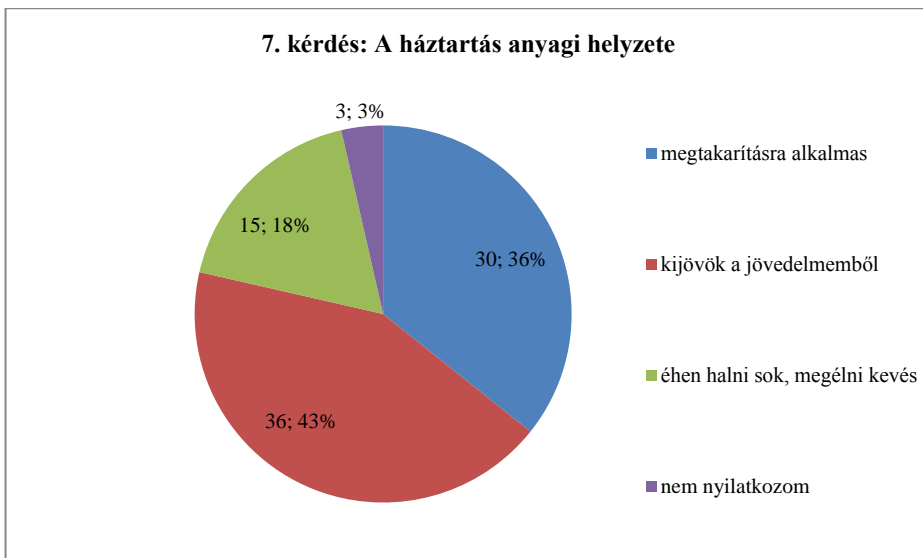

13. ábra A kérdőív 6. kérdésére adott válaszok, férfiak (saját szerkesztés)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

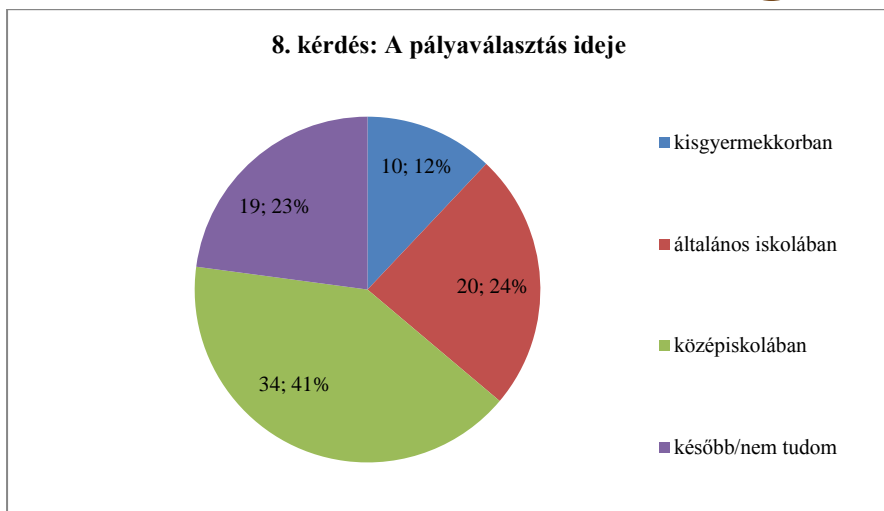
A hetedik kérdés a válaszadó háztartásának anyagi helyzetére vonatkozott, ahogyan az a 14. sz. ábrán látható. A megkérdezettek a túlnyomó többsége (79%) elégedett anyagi helyzetével, az érdemi válaszadást csak 3 fő tagadta meg.

14. ábra A kérdőív 7. kérdésére adott válaszok, férfiak (saját szerkesztés)

A következő kérdéstől kezdődött a második kérdéscsoport, amely az általános adatok megadása után a pályaválasztásra, tanulmányokra, illetve az életpályára vonatkozott.

A 8. kérdés arra vonatkozott, hogy a kitöltő emlékezete szerint mikor döntötte el, hogy milyen pályát választ. Ahogyan az a 15. sz. ábrán látható, a válaszadók nagyobb része a közoktatás folyamán (általános- és középiskolában) döntötte el, illetve dönt el, hogy milyen pályát választ. Ebből a közoktatásban töltött időből, a megkérdezettek közel kétszer akkora aránya a középiskolát jelölte meg, mint a pályaválasztás idejét. Figyelemre méltó emellett az is, hogy a kitöltők értékelhető hányada (12%) már kisgyermekkorában eldöntötte, hogy mi szeretne lenni felnőttként. Utólagosan megfogalmazott kritika saját magam felé, hogy a „később/nem tudom” válaszlehetőséget szerencsésebben is meg lehetett volna fogalmazni, akár két választási lehetőséggé alakítva, tekintettel szignifikáns, 23%-os választási értékére.

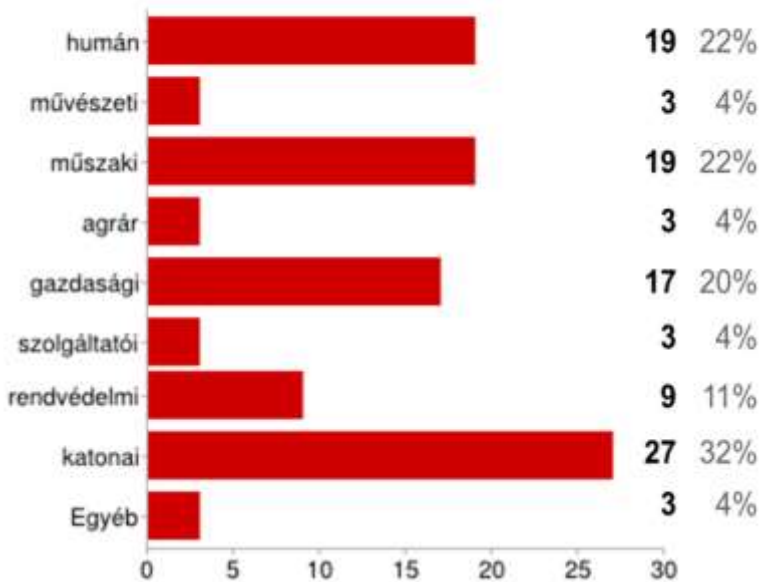
15. ábra A kérdőív 8. kérdésére adott válaszok (saját szerkesztés)

A 9. kérdés arra vonatkozott, hogy a megkérdezett rá, hogy a válaszadó tanulmányait milyen területen végezte, eredményei a 16. sz. ábrán láthatók. Az adatok igazodnak a 6. sz. kérdéshez (szakma), mely szerint a válaszadók 43%-a katona. Emellett kiemelkedő még a humán, a műszaki és gazdasági tanulmányokat folytatott válaszadók (rendre 22, 22, 20 %-os aránnyal). Véleményem szerint az ezek nem katonai területek aránya és eloszlása közelít az országos átlaghoz. A kérdéshez több választ is meg lehetett jelölni, tekintettel arra, hogy a tanulmányokat nem feltétlenül csak egy területen lehet végezni, kiemelten gondolva az esetleges szakma váltás(ok)ra.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

9. kérdés: A tanulmányok területe

16. ábra A kérdőív 9. kérdésére adott válaszok (saját szerkesztés)

A 10. kérdés arra kérdezett rá, hogy a kitöltő meg tud-e nevezni valakit, aki a pályaválasztásban befolyásolta. Ennél a kérdésnél, mint az előzőnél, több válasz is bejelölhető volt. A válaszok a 17. ábrán láthatók, amelyből az derül ki, hogy a pályaválasztásban első helyen állnak a szülők, mint elsődleges befolyásoló tényező. Érdekes megemlíteni, hogy az „egyéb” kategóriába különös válaszok is érkeztek, mint például: „erre születtem”, „szükség”, „Winston Churchill” illetve „családi hagyomány”. Utóbbi tekinthető az első válasszal megegyezőnek is, mint a szülői befolyásolás.

Összességében figyelemre méltó, a többszörös válaszadás tükrében, hogy ezeken kívül továbbá az oktató-nevelő közeg és a barátok, ismerősök befolyása a pályaválasztásra, közel azonos arányban jelentkeztek, ám külön-külön szignifikánsan alatta maradnak a szülői befolyásnak.

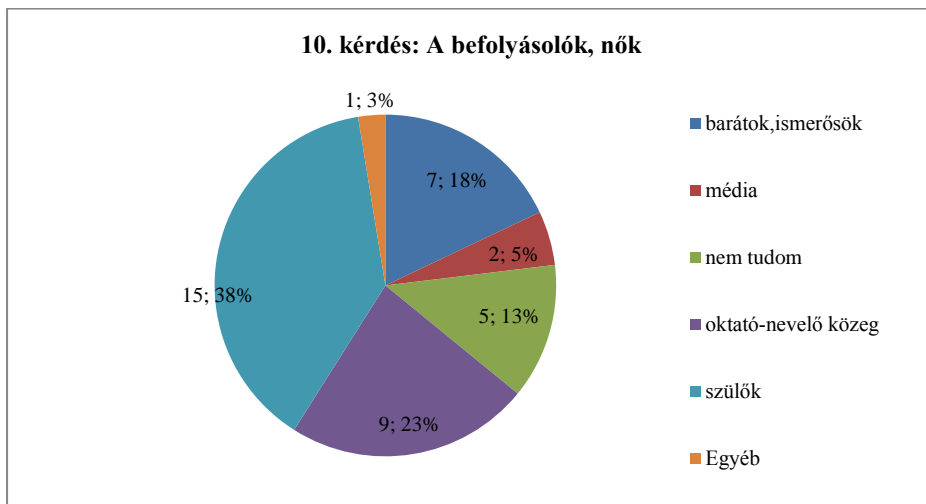
HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

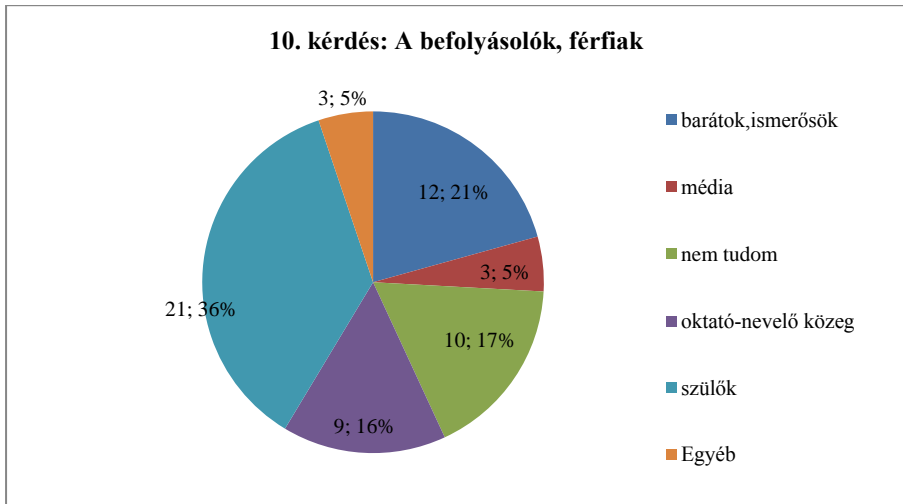

17. ábra A kérdőív 10. kérdésére adott válaszok (saját szerkesztés)

Amennyiben a nemekre bontva vizsgáljuk a kérdést, azt láthatjuk a válaszokból, hogy egyaránt jelentékeny befolyást gyakorolnak a szülők gyermekükre, összességét tekintve pedig nem fedezhető fel szignifikáns eltérés.

18. ábra A kérdőív 10. kérdésére adott válaszok, nők (saját szerkesztés)

19. ábra A kérdőív 10. kérdésére adott válaszok, férfiak (saját szerkesztés)

A 11. sz. kérdés azt vizsgálta, hogy a pályaválasztáskor milyen tényezők befolyásolták abban a válaszadót, hogy az adott pályát választotta. Több válasz is megjelölhető volt, fontossági sorrend nélkül. A válaszok azt mutatják, hogy a pályaválasztáskor a megkérdezettek számára rendre a legfontosabb a biztos állás (66%-ban), a kiszámítható jövedelem (49 %-ban) és a társadalmi megbecsülés (33%-ban) volt, emlékeik alapján. Egyéb válaszként adták meg egyes megkérdezettek az „erre születtem”, a „kaland”, „katonai repülés” és a „korai nyugdíj” adatokat.

11. kérdés: A fontos tényezők pályaválasztáskor

20. ábra A kérdőív 11. kérdésére adott válaszok (saját szerkesztés)

Ezzel összhangban a 12. sz. kérdés arra vonatkozott, hogy visszatekintve a pályaválasztás óta eltelt időre, mely tényezők fontosak ma. A válaszok a 21. ábrán láthatók. A két kérdésre adott válaszokat összehasonlítva kissé eltolódnak az arányok a kiszámítható jövedelem és a tartós külföldi munkavégzés lehetősége fel. A biztos állást jelölők a két kérdés között 2%-nyi (2 válasz) különbséget hoztak létre, mely szerintem nem szignifikáns eltérés. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy csökkent a társadalmi megbecsülést, hasznosságot választók aránya 28-ról 17 válaszra (arányuk 33%-ról 20%-ra).

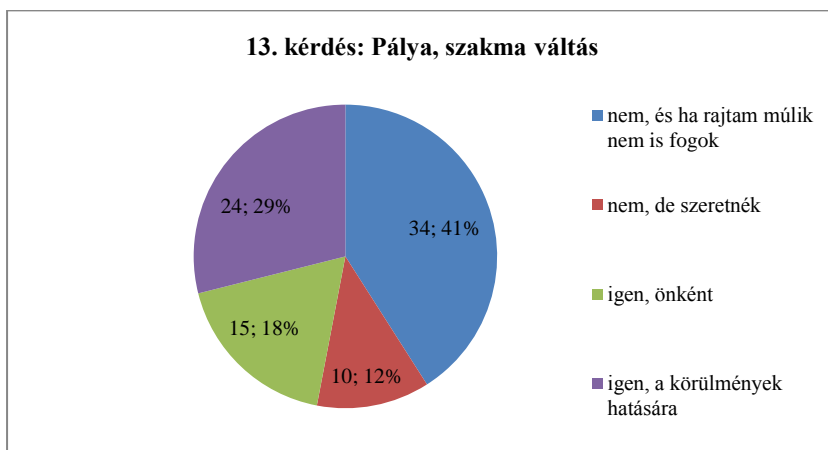
HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

21. ábra A kérdőív 12. kérdésére adott válaszok, férfiak (saját szerkesztés)

A 13. sz. kérdés arra kérdezett rá, hogy a válaszadó élete során váltott-e már pályát, szakmát. Ahogyan az a 22. sz. ábrán látható, 41% nem váltott még, de nem is szeretne, míg a fennmaradó 59%-ból 37% már váltott, míg a fennmaradó 12% szeretne.

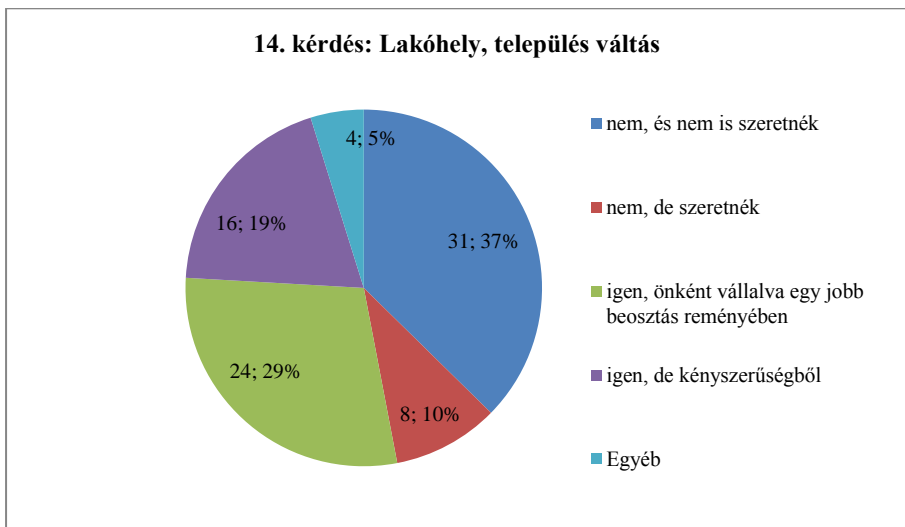

22. ábra A kérdőív 13. kérdésére adott válaszok (saját szerkesztés)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

Az előző kérdéshez kissé hasonlóan, az utolsó, 14. sz. kérdés arról kérdezte a válaszadót, hogy eddigi eltelt élete során váltott-e lakóhelyet, települést. A 23. sz. ábrán láthatók a válaszok, melyből kiderül, hogy az előző kérdéshez hasonlóan alakult azok száma, akik nem váltottak eddig se települést, sem pályát, de nem is szeretnék. Az előző kérdéshez képest, 10%-kal kisebb azoknak az aránya, akik kényszerűségből váltottak települést. Érdekes, hogy „egyéb” válaszként megjelölték a (házas)társ érdekkörében felmerülő okbeli településváltást (2 válasz), egy válasz érkezett úgy, mint „mert kellett” (habár volt ilyen jelentésű lehetőség), és egy válasz érkezett úgy, mint „nem, de ha kellene megtenném”.

23. ábra A kérdőív 13. kérdésére adott válaszok (saját szerkesztés)

BEFEJEZÉS

Az empirikus kutatásom, megítélésem szerint, eredményesen zárult, a kutatási célokat elértem. Kiemelendő, hogy habár a mintavétel nem volt reprezentatív számos érdekes kérdésre világított rá, amely további, célzott kutatások alapja lehet, akár megerősítendő eredményeimet, akár megcáfolandó.

Ilyen figyelemre méltó eredmény, az 5. sz. kérdésre érkezett válaszok kiértékelése, (a női válaszadók 8%-a (2 kitöltő), addig a férfiak 31%-a (15 kitöltő) dolgozik vezetői pozícióban). Általánosan megfigyelhető jelenség, hogy a férfiak világszerte több alkalommal töltnek be vezetői pozíciókat, mint a nők, így az Európai Unióban és hazánkban is cél, hogy növekedjen a nők száma a vezetői pozíciókban. Természetesen ezt az eredményt árnyalja, hogy a válaszadók 62%-a, tehát jelentős többsége férfi volt.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

Amennyiben a H1 hipotézist vizsgáljuk, akkor a kutatásom eredményei megerősítik, hogy a pályaválasztást leginkább a szülői, családi háttér befolyásolja, azonban az nem derült ki a kutatásból, hogy vajon a gyermek, fiatal felnőtt milyen mértékben kerül bevonásra ebbe az igen fontos, hosszú távú döntésbe. A kutatás eredményeiből megállapítható, hogy a fiúk és lányok között nem figyelhető meg markáns különbség abban a tekintetben, hogy mely tényezők hatnak rájuk nagyobb befolyással.

A 8. sz. kérdés foglalkozott a H2 hipotézissel, mely szerint a pályaválasztás alapvetően a középiskoláskorban dől el. A beérkezett válaszokból kiderül, hogy a hipotézis megállja a helyét (41% ekkor választott pályát), azonban figyelemre méltó emellett, hogy 24% már általános iskolában tudta, hogy mi szeretne lenni. Ez alapján valószínűsíthető, hogy a pályaválasztás, még ha egyszeri döntés is (amikor konkrétan elküldik a szülők a továbbtanulási jelentkezési lapokat a gyermek leendő, következő iskolájába), vélhetően időben elhúzódhat, és a köznevelésben töltött idő alatt esetleg meg is változhat, akár többször is.

A 12. és 13. sz. kérdések alapvetően a H3 hipotézist ölelték fel, amely szerint a legfontosabb befolyásoló tényező a társadalmi hasznosság és megbecsülés továbbá a biztos megélhetés. A beérkezett válaszok alapján megállapítható, hogy a hipotézis második része helytálló, hogy a legfontosabb tényező úgy a pályaválasztáskor, mint az eddigi életpályát áttekintve. Ezzel szemben a hipotézis első megállapítása nem állta meg a helyét, hogy fontos tényező a társadalmi megbecsülés, mint magasztos eszme, mivel a válaszadók a pályaválasztásra visszaemlékezve a 3. helyre rangsorolták, míg az életüket áttekintve a 4. helyre csúszott vissza.

Amennyiben a H4 hipotézist vizsgáljuk, a válaszok alapján azt látjuk, hogy bár 40 elzárkózik a pályaváltástól, azonban ettől többen (46%) már váltott és a fennmaradó 12% sincs ellenére. Ennél a mintavételnél, véleményem szerint nehéz messzemenő következtetést levonni. Vélelmezhető, hogy lehet cél az élethosszig tartó pálya, azonban nagyobb esély van arra, hogy módosítani kell rajta, idővel.

Összességében megállapítható a fentiek alapján, hogy a pályaválasztás fiatalkori életünk egyik legfontosabb döntése, amely hosszú távra megalapozza jövőnket, orientálja viselkedésünket, és a tanuláson keresztül formálja személyiségünket. Amennyire lehetőség van rá, a gyermeket is szükségszerű bevonni ebbe a döntésbe, természetesen életkora és érettsége függvényében: kikérni a véleményét, meghallgatni az elképzeléseit, ezek hiányában támogatón, szeretettel orientálni őt egy számára – általunk – megfelelő (nek vélt) pálya felé, mely személyiségéhez illeszkedik, amelyben kiteljesedhet, megélheti boldogságának egy részét.

Kulcsszavak: pályaválasztás, pályaorientáció, szivárványmodell, középiskola, vezetői állás, empirikus kutatás

Keywords: career choice, career orientation, rainbow model, high school, manager position, empirical research

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Murányi Krisztina (2012): ÉLET – SZIVÁRVÁNY Donald E. Super gondolatai alapján, PowerPoint előadás, HUNCAP Kft., Budapest www.coachok.hu/wp-content/uploads/2012/04/Muranyi-Kriszta.pptx (2015.01.18)
2. Dr. Papula Lászlóné (2013): A katonai pályaválasztást befolyásoló tényezők empirikus vizsgálata, Doktori (PhD) Értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Budapest http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2014/papula_laszlone.pdf (2015.01.16)
3. Szilágyi Klára (2005): A fiatalok és felnőttek pályorientációs és karrierépítési készségeinek szintje, fejlesztésének lehetőségei, Felnőttképzési Kutatási Füzetek, Nemzeti Felnőttképzési Intézet Kiadó, Budapest https://www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Felnottkepzesi_kutatasok/DL.php?f=12szilagyi.pdf (2015.01.16)